

El volum número 37 de la col·lecció Estudis Socials de la Fundació "la Caixa" analitza les causes de la percepció d'inseguretat ciutadana

El nivell educatiu, la mobilitat residencial i la desintegració familiar, elements clau en la percepció de la delinqüència a l'Estat

- El nivell educatiu, la mobilitat residencial i la desintegració familiar, juntament amb el soroll, la brutícia i el deteriorament de carrers i edificis, fan augmentar considerablement la xifra de ciutadans espanyols que perceben problemes de delinqüència i vandalisme.
- El baix nivell educatiu dels veïns té una relació negativa amb la criminalitat percebuda. De fet, cada punt percentual addicional en el nombre de graduats universitaris s'acompanya d'una reducció dels nivells de delinqüència percebuda de més de 0,3 punts percentuals.
- El canvi freqüent d'habitatge i de districte censal i els pisos buits o en lloguer amb canvis constants d'inquilins afavoreixen la sensació d'inseguretat. En seccions censals amb un percentatge de mobilitat residencial més elevat que la mitjana, un 25% dels residents consideren la delinqüència un problema.
- En seccions censals amb un percentatge de separats i divorciats més alt que la mitjana, un 30 % dels residents consideren que la delinqüència és un problema. En seccions amb un percentatge inferior a la mitjana, només un 12 % consideren que la delinqüència és un problema.
- Malgrat la creença generalitzada (el 80 % de la població el 2007) que la immigració incrementa el grau de delinqüència, la presència de ciutadans d'altres nacionalitats al barri no fa augmentar la delinqüència percebuda.
- D'altra banda, analitzant les percepcions subjectives, hi ha més predisposició a sentir-se segur en el cas de les persones que són immigrants, homes, amb un alt nivell educatiu i amb una ideologia d'esquerres. Les dones, els nadius i les persones amb un nivell educatiu més baix són els qui perceben un grau més alt de delinqüència.
- Hi ha 117 seccions censals a Espanya, situades principalment en zones urbanes, costaneres i del sud d'Espanya, on més del 90 % de la població considera que la delinqüència i el vandalisme són un problema. A Barcelona i Madrid, tot i que tenen un nombre considerablement més alt

de seccions censals, tan sols n'hi ha quatre amb aquestes característiques.

- De cara al futur, l'informe apunta que encara que les tendències demogràfiques serien favorables a la disminució de la delinqüència percebuda, amb una dimensió menor de les futures generacions d'adolescents, la situació econòmica desfavorable, la desigualtat social creixent i la progressiva degradació del mobiliari urbà podrien fer augmentar encara més el malestar, la por i el grau de delinqüència percebuda a Espanya.
- A més, els experts alerten que les dades oficials sobre la delinqüència a Espanya són insuficients i que no permeten conèixer la realitat dels barris, més enllà de la percepció dels seus veïns. Aquest fet dificulta la tasca investigadora i impedeix que les forces i els cossos de seguretat de l'Estat utilitzin l'evidència empírica per millorar els seus resultats, com passa en altres països.

Madrid, 30 d'abril de 2014. Jaume Lanaspá, director general de la Fundació "la Caixa", i Alfonso Echazarra, autor d'aquest estudi, doctor en estadística aplicada a les ciències socials per la Universitat de Manchester i doctor membre de l'Institut Juan March, han presentat aquest matí a CaixaForum Madrid el volum 37 de la col·lecció Estudis Socials de la Fundació "la Caixa": *La delinqüència als barris*. L'informe a més és guanyador del Premi "la Caixa" de Ciències Socials 2013.

L'estudi analitza les raons per les quals la percepció de la delinqüència varia d'uns barris a uns altres, i remarca especialment el paper que tenen les característiques de l'entorn residencial.

Quines característiques dels barris fan que els seus residents percebin un menor grau de delinqüència i se sentin més segurs?

La delinqüència percebuda com a problema social

Comparativament amb altres països, Espanya no està obsessionada per la delinqüència. Malgrat que la seguretat ciutadana, les drogues i la violència domèstica han adquirit una importància notable en moments concrets, tradicionalment la desocupació i el terrorisme han estat els problemes considerats més urgents pels espanyols.

Tanmateix, **els espanyols se senten més insegurs als seus carrers** que els residents en altres països amb taxes de victimització similars o fins i tot més altes. En l'última *International Crime Victims Survey* (2004-2005), menys d'un 10 % de les

persones entrevistades afirmaven haver estat víctimes d'un delictes, la taxa més baixa dels 30 països participants. Malgrat això, un 33 % afirmaven que se sentien insegurs a la nit als carrers, xifra clarament més alta amb relació a la mitjana dels països participants.

A tot això se suma que a Espanya, segons els experts, **les dades oficials sobre delinqüència són insuficients**. Aquest fet dificulta la investigació i impedeix que les forces i els cossos de seguretat de l'Estat utilitzin l'evidència empírica per millorar els seus resultats, com passa en altres països. A més, aquest dèficit de dades dificulta analitzar l'associació entre la delinqüència percebuda i la real. En l'àmbit internacional, hi ha una associació moderada entre la delinqüència que perceben els residents i la delinqüència registrada per les forces i els cossos de seguretat de l'Estat. Les (poques) dades disponibles a Espanya apunten a la mateixa direcció.

El barri determina el grau de delinqüència percebuda per la població

Malgrat la manca de dades, **Espanya és l'únic país el cens del qual ha sol·licitat l'opinió sobre el grau de delinqüència i vandalisme a les àrees de residència.**

Les 34.251 seccions censals, amb una població mitjana de 1.200 persones cadascuna, **constitueixen la unitat d'anàlisi de preferència d'aquest estudi**, el primer que analitza estadísticament les percepcions de la delinqüència als barris.

Precisament, són les característiques dels barris les que contribueixen més a explicar per què alguns residents perceben més delinqüència que altres. Fins a un **60 % de les diferències en la delinqüència percebuda s'expliquen a nivell de les seccions censals i els districtes**, les unitats administratives que més s'assemblen a la idea de barri.

En **117 seccions censals a Espanya**, situades principalment en zones urbanes, costaneres i del sud d'Espanya, **més del 90 % de la població considera que la delinqüència i el vandalisme són un problema**. En canvi, a Barcelona i Madrid, malgrat que tenen un nombre considerablement més alt de seccions censals, només quatre presenten aquestes característiques.

El model de la desorganització social aplicat a Espanya

El present estudi demostra que **els arguments desenvolupats fa un segle per explicar la criminalitat dels diferents barris de les ciutats nord-americanes més grans funcionen perfectament en l'entorn urbà espanyol**. És a dir que l'enfocament de la desorganització social (teoria desenvolupada per sociòlegs urbans

de la Universitat de Chicago) conserva la seva validesa fins i tot quan s'aplica a les percepcions sobre la delinqüència a les seccions censals i als municipis d'Espanya.

L'informe ha confirmat que **les variables principals de la desorganització social (nivell educatiu baix, desocupació, desintegració familiar, mobilitat residencial i grau d'urbanització) són determinants en la percepció que els veïns tenen de la delinqüència i el vandalisme** a la seva zona residencial, ja que incrementen la delinqüència percebuda als barris en gairebé qualsevol context i amb diferents estratègies d'anàlisi. A més, altres variables també fan augmentar la delinqüència percebuda, com ara el temps de desplaçament fins al lloc de treball, el nombre de fills per unitat familiar, les hores extraordinàries i el nombre de comerços. Contràriament, la influència de la diversitat nacional és mínima i varia en funció del territori estudiat.

Aquesta delinqüència percebuda al barri reflecteix múltiples influències més enllà de les taxes de criminalitat reals. A Espanya, en l'avaluació de la delinqüència i el vandalisme locals, **els residents tenen en compte els signes de desordre social i deteriorament físic del seu entorn i les característiques sociodemogràfiques dels veïns.**

Percepcions de delinqüència i característiques de l'entorn residencial

Analitzant les dades per barri, l'informe conclou que factors com el nivell educatiu, l'existència de famílies monoparentals, el nombre de fills per família, el temps de desplaçament al treball, l'estat dels edificis, el soroll, la brutícia, la dimensió dels municipis o la mobilitat residencial fan augmentar considerablement la xifra de residents que perceben problemes de delinqüència i vandalisme a la seva zona.

Entre aquests factors, els cinc més importants són els següents:

- El nivell educatiu dels residents
- La mobilitat residencial
- La desintegració familiar
- La dimensió dels municipis
- El soroll i la brutícia

En barris i seccions censals **en què els residents tenen un nivell educatiu alt i una ocupació estable, i els edificis estan en bones condicions, els residents són menys proclius a percebre alts nivells de delinqüència.**

D'altra banda i a nivell individual, és important destacar que **els estrangers, els homes i les persones amb més educació i ingressos i amb una ideologia d'esquerres són menys proclius a percebre que el seu barri és perillós.**

- **El nivell educatiu**

El baix **nivell educatiu dels veïns té una relació negativa amb la criminalitat percebuda**, mentre que l'associació d'aquesta amb la taxa de desocupació és positiva. De fet, **cada punt percentual addicional en el nombre de graduats universitaris s'acompanya d'una reducció dels nivells de delinqüència percebuda de més de 0,3 punts percentuals.**

Aquests resultats confirmen que, mantenint estable la resta de factors, en comunitats amb menys graduats universitaris els residents percebran que a la seva zona hi ha un grau superior de delinqüència. Atès que a Espanya les diferències en el nombre de graduats universitaris varia molt entre diferents barris i ciutats —una cinquena part de les seccions censals té menys d'un 5 % de graduats, i un terç, més d'un 20 %—, la importància de les desigualtats educatives en l'explicació de la delinqüència percebuda és evident.

Tot i que sense evidència empírica per al cas espanyol, s'apunta que la causa podria ser **la incapacitat dels residents adults per controlar, supervisar i organitzar la joventut del barri i per interactuar eficaçment amb organismes externs per atraure recursos** municipals.

- **La mobilitat residencial**

El segon factor més determinant en la percepció de la delinqüència és la rotació residencial. El canvi freqüent d'habitatge i de districte censal i els pisos buits o en lloguer amb canvis constants d'inquilins afavoreixen la sensació d'inseguretat. En seccions censals amb un percentatge de mobilitat residencial més elevat que la mitjana, un 25% dels residents consideren la delinqüència un problema. En seccions amb un percentatge inferior a la mitjana, un 16% considera delinqüència un problema. **Per cada any addicional que els residents d'un barri viuen a la mateixa residència, el número de persones que consideren la delinqüència un problema baixa un 0'4%**

Per això, **a les zones on hi ha més estabilitat residencial i veïns propietaris de tota la vida, també hi ha més sensació de seguretat.**

A més, aquest factor no té una relació directa amb el nivell econòmic, ja que els barris amb poca rotació residencial se situen principalment en districtes urbans populars de classe mitjana o estan situats en zones rurals.

- **La desintegració familiar**

Aquest factor mostra una influència notable sobre la delinqüència percebuda, influència que és constant en tots els models analitzats. A més, la presència de desintegració familiar és relativament invisible per als residents. En seccions censals amb **un percentatge de separats i divorciats més alt que la mitjana, un 30 % dels residents consideren que la delinqüència és un problema**. En seccions amb un percentatge inferior a la mitjana, només un 12 % consideren que la delinqüència és un problema. Si tota la resta es manté igual, **passar d'un 1 % de separats i divorciats de la població del barri a un 2 % fa augmentar el nombre de persones que la consideren un problema en un 1,8 %**.

Novament, els experts apunten que el més probable és que la relació s'origini en la **manca de temps per controlar eficaçment l'àmbit de la llar i de la comunitat**.

En aquest sentit, com més temps passen els adults a casa seva i a les seves comunitats (mesurat segons el temps de desplaçament al treball i les hores extraordinàries), més gran és la proporció d'adults que interactuen amb adolescents, i com menys temps passen els adolescents a les seves comunitats (mesurat segons la durada del desplaçament al centre escolar), més petits són els nivells de delinqüència percebuda.

- **El grau d'urbanització i la dimensió dels municipis**

El grau d'urbanització també guarda una relació positiva amb les percepcions de la delinqüència. **Als municipis amb una dimensió de població superior a la mitjana, un 33 % dels residents consideren que la delinqüència és un problema**. Tot i així, als municipis de dimensions més petites, només un 9 % dels residents la consideren un problema.

A pesar que la delinqüència percebuda és més alta als municipis de dimensió més gran, les dues ciutats més grans de l'Estat, Barcelona i Madrid, mostren nivells menors de criminalitat percebuda que altres ciutats més petites, com Sevilla, Màlaga i Las Palmas de Gran Canaria. **En general, per cada 100.000 habitats que resideixen en un municipi, el percentatge de residents que consideren la delinqüència un problema augmenta en un 0,2 %**.

El model de la desorganització social funciona millor a les grans ciutats, i per això s'aplica i s'analitza a les 10 ciutats més grans d'Espanya. Amb l'excepció de la diversitat nacional, el model de la desorganització social constitueix un marc útil per comprendre les diferències en la criminalitat percebuda als barris.

En nombrosos barris espanyols, situats principalment en zones urbanes, costaneres i del sud d'Espanya, **la major part dels residents estima que la delinqüència i el vandalisme són un problema**. El 2001, de les 117 seccions censals (0,3 % del total) en les quals més del 90 % per cent dels residents afirmaven que hi havia delinqüència i vandalisme al seu barri, 35 es trobaven a Sevilla, 20 a Màlaga, 7 a Còrdova, 6 a Las Palmas de Gran Canaria i 4 a Múrcia i València. En canvi, a Barcelona i Madrid, malgrat que tenen un nombre considerablement més alt de seccions censals, només quatre presentaven aquestes característiques.

- **Diversitat social i delinqüència**

Malgrat que en l'anàlisi més global la diversitat nacional sembla que incrementa el nivell de delinqüència percebuda, en models posteriors més contrastats i detallats descobrim que l'associació negativa només està relacionada amb nacionalitats concretes. De fet, **la diversitat en ella mateixa redueix els nivells de delinqüència percebuda al barri**.

Efectivament, en seccions censals amb una proporció d'immigrants més alta que la mitjana, un 26 % dels residents consideren que la delinqüència és un problema. En seccions amb un percentatge d'immigrants inferior a la mitjana, el percentatge es redueix a un 16 %. Així mateix, un augment d'un 1 % en la població d'immigrants incrementa la proporció de residents que consideren que la delinqüència és un problema en un 0,2 %. A les 10 principals ciutats espanyoles l'efecte de la immigració és quatre cops menor a l'efecte del nivell educatiu, tres cops menor al de la desintegració familiar i dos cops menor al de la mobilitat residencial. D'altra banda, **un augment en la diversitat nacional d'un 1 % disminueix la delinqüència percebuda en un 0,03 %**.

L'impacte de la diversitat varia enormement segons el nombre d'habitants del municipi. **En zones rurals i en grans ciutats, la relació del nivell d'immigració i de criminalitat percebuda és més gran, contràriament al que passa a ciutats mitjanes**.

Recomanacions per al disseny de polítiques públiques

En societats en què la por a la delinqüència està més estesa que la mateixa delinqüència, com és el cas espanyol, és important que els poders públics dissenyin polítiques orientades a «tranquil·litzar» la població. Només per als delictes amb una incidència objectivament elevada i sostinguda en el temps són efectives les

campanyes de conscienciació que animin els ciutadans a prendre mesures preventives.

Per disminuir la delinqüència percebuda i la por de sortir al carrer, és necessari:

- Frenar la desigualtat creixent de la societat espanyola.
- Afavorir la vida associativa als barris.
- Reduir el soroll i la brutícia als carrers.
- Rehabilitar els edificis en estat d'abandonament o en mal estat.
- Donar suport a les famílies monoparentals.
- Afavorir l'estabilitat residencial.
- Fer campanyes amb el propòsit d'alinear les percepcions de la delinqüència amb la realitat, especialment durant períodes d'alarma social.
- Fer un ús intel·ligent i estratègic de la concessió de llicències de bars i discoteques.

Pronòstic sobre el futur

Els experts apunten que **les tendències demogràfiques són favorables en el terreny de la delinqüència**, amb una dimensió menor de les futures generacions d'adolescents (gairebé un 50 % més reduïdes que a finals dels anys vuitanta). Per ella mateixa, aquesta dada contribuirà a disminuir la delinqüència, el vandalisme i el soroll als carrers. D'altra banda, l'estabilitat residencial creixent de la població d'origen immigrant facilitarà el control de la delinqüència als seus barris de residència.

No obstant això, és previsible que **les tendències econòmiques desfavorables faran augmentar la por i la delinqüència percebuda**. Concretament, els alts nivells de desocupació entre la població espanyola, els seus ingressos minvants i, sobretot, la desigualtat creixent provocaran una sensació d'inseguretat més gran de la població. D'altra banda, la **degradació de l'estat d'edificis, carrers, mobiliari urbà i servei de neteja urbana** —motivada per la situació actual de les finances públiques— farà augmentar la sensació de malestar ciutadà i els nivells de delinqüència percebuda.

Més informació:

Departament de Comunicació de l'Obra Social "la Caixa"

Marina Teixidó: 934 044 092 / 608 099 023 / mteixido@fundaciolacaixa.es

<http://www.lacaixa.es/obrasocial>

Sala de Premsa Multimèdia

<http://premsa.lacaixa.es/obrasocial>